

©Documentul a fost pus la dispoziție cu sprijinul Consiliului Superior al Magistraturii din România (www.csm1909.ro) și al Institutului European din România (www.ier.ro). Permisuniunea de a republica această traducere a fost acordată exclusiv în scopul includerii sale în baza de date HUDOC.

©The document was made available with the support of the Superior Council of Magistracy of Romania (www.csm1909.ro) and the European Institute of Romania (www.ier.ro). Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

Secția a doua

CAUZA DİRİÖZ ÎMPOTRIVA TURCIEI

(Cererea nr. 38560/04)

Hotărâre

Strasbourg

31 mai 2012

Hotărârea devine definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 din convenție. Aceasta poate suferi modificări de formă.

În cauza Diriöz împotriva Turciei,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a doua), reunită într-o cameră compusă din:

Françoise Tulkens, *președinte*,

Danutė Jočienė,

Dragoljub Popović,

Işıl Karakaş,

Guido Raimondi,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Helen Keller, *judecători*,

și F. Elens-Passos, *grefier adjunct de secție*,

după ce a deliberat în camera de consiliu, la 10 mai 2012,

pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

Procedura

1. La originea cauzei se află o cerere (nr. 38560/04) îndreptată împotriva Republicii Turcia, prin care un resortisant al acestui stat, domnul Ümit Diriöz („reclamantul”), a sesizat Curtea la 6 iulie 2004 în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”).

2. Reclamantul este reprezentat de M. Baykal, avocat în Istanbul. Guvernul turc („guvernul”) a fost reprezentat de agentul său.

3. La 22 septembrie 2009, cerea a fost declarată parțial inadmisibilă iar capetele de cerere întemeiate pe principiul egalității de arme și pe absența asistenței unui avocat în fața poliției (art. 6 din Convenție) au fost comunicate guvernului. În conformitate cu art. 29 § 1 din Convenție, s-a hotărât, de asemenea, că admisibilitatea și fondul acestor capete de cerere vor fi examinate de către cameră împreună.

În fapt

I. Circumstanțele cauzei

4. Reclamantul s-a născut în 1977. Este deținut în închisoarea Bayrampaşa din Istanbul.

5. La 9 septembrie 2000, în timpul unei altercații cu mai mulți indivizi, reclamantul a tras mai multe focuri de armă. Patru persoane au fost rănite de focurile de armă. O a cincea persoană, fără legătură cu altercația, a fost lovită de un glonț rătăcit și a decedat. Apoi, reclamantul a fugit.

6. La 3, 6 și 9 octombrie 2000, Procurorul Republicii din Fatih („procurorul”) a audiat victimele și martorii oculari.

7. La 12 octombrie 2000, s-a emis un mandat de arestare pe numele reclamantului.

8. La 14 ianuarie 2001, reclamantul a fost prins în posesia unei cărți de identitate falsificate și a fost reținut. Conform procesului verbal semnat la aceeași dată, reclamantul a fost informat cu privire la drepturile sale în legătură cu asistența unui avocat, numit de el însuși sau din oficiu de către barou, la dreptul său de a-i informa pe apropiați că a fost arestat, precum și la dreptul de a păstra tăcerea.

9. La 16 ianuarie 2001, polițiștii din brigada de combatere a criminalității au primit declarația reclamantului. În formularul semnat în acest scop, reclamantul a bifat căsuțele „doresc să fac o declarație” și „nu doresc să fiu asistat de un avocat”.

10. La 18 ianuarie 2001, reclamantul s-a prezentat în fața procurorului și, apoi, în fața judecătorului de pace din Fatih care l-au interogat în prezența avocatului său. Acesta din urmă l-a asistat în toate stadiile procedurii începând de la această dată. Reclamantul a reiterat declarația pe care o făcuse în fața polițiștilor. Judecătorul a decis arestarea preventivă a acestuia.

11. Printr-un act de acuzare din 29 martie 2001, Procurorul Republicii din Istanbul a formulat o acțiune penală împotriva reclamantului.

12. La 15 octombrie 2001, Curtea cu jurați din Fatih („Curtea cu jurați”) l-a condamnat pe reclamant.

13. La 19 iunie 2002, Curtea de Casație a infirmat această hotărâre pentru chestiuni procedurale și a trimis cauza în fața instanței de prim grad.

14. La ședința din 13 ianuarie 2003, procurorul a solicitat condamnarea reclamantului. În urma cererii avocatului său, Curtea cu jurați a acordat reclamantului un termen pentru pregătirea observațiilor sale finale cu privire la fondul cauzei.

15. La 30 ianuarie 2003, Curtea cu jurați l-a găsit pe reclamant vinovat și l-a condamnat la o pedeapsă cu închisoarea de 30 de ani precum și la o „amendă substanțială” pentru omor, tentativă de omor și vătămare corporală provocată de armă de foc. Aceasta și-a întemeiat decizia pe declarațiile reclamantului obținute în timpul

detenției sale, cele ale martorilor oculari și ale victimelor, precum și pe rapoartele de expertiză și de autopsie.

16. Reclamantul a formulat recurs în casație împotriva acestei hotărâri. Acesta a contestat mai ales calificarea ca omor și tentativă de omor de către judecători. De asemenea, a susținut că trebuia să beneficieze de legitima apărare.

17. La 17 decembrie 2003, Curtea de Casație a confirmat hotărârea pronunțată în primă instanță.

18. La 5 februarie 2004, hotărârea a fost înregistrată la grefa Curții cu jurați.

19. În urma amendamentelor la codul penal în favoarea reclamantului, într-o decizie complementară din 28 iunie 2005 confirmată de Curtea de Casație la 16 martie 2007, Curtea cu jurați din Istanbul a redus pedeapsa în ceea ce privește tentativa de omor.

II. Dreptul intern relevant

20. Art. 144 din Codul de procedură penală prevede că orice persoană reținută sau arestată preventiv poate să se întâlnească în particular cu apărătorul său fără ca acesta din urmă să aibă nevoie de procură.

În drept

I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 din Convenție

21. Reclamantul se plânge de o atingere adusă principiului egalității armelor în măsura în care procurorul era așezat pe o platformă înaltă în timp ce el și avocatul său erau așezați, conform regulii, într-un loc la un nivel inferior în sala de ședință. Acesta expune, de altfel, că procurorul intră în același timp cu judecătorii în sala de ședință, pe aceeași intrare, în timp ce avocatul utilizează intrarea pentru public.

Reclamantul susține de asemenea că nu a beneficiat de asistența unui avocat în timpul interogatoriului său efectuat de poliție. El susține, în această privință, că a solicitat asistența unui avocat.

Aceste capete de cerere țin de art. 6 § 1 și 3 c) din Convenție, formulat după cum urmează în pasajele relevante:

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil [...] a cauzei sale , de către o instanță [...], care va hotărî [...] asupra temeiniciei oricărei acuzații penale îndreptate împotriva sa.

(...)

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

(...)

c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;”

A. Cu privire la admisibilitate

1. Capătul de cerere privind locul ocupat de procuror în sala de ședință

22. Guvernul contestă argumentul reclamantului. Acesta consideră că locul ocupat de procuror în sala de ședință ține mai mult de formalism și nu aduce nicio atingere esenței îndatoririlor și responsabilităților procurorilor. Acesta menționează state membre ale Consiliului Europei unde locul procurorului ar fi înălțat în raport cu apărarea.

23. Guvernul precizează că la instanțele din Turcia, locul judecătorilor este depărtat de cel al procurorului. Acesta explică că planul locurilor judecătorilor și procurorilor ține de o practică stabilită în dreptul procesual turc, care ține cont de faptul că cele două tipuri de profesie urmează aceeași formare, că membrii lor susțin aceleași concursuri înainte de a profesa și că tranziția între cele două profesii este posibilă. Conform guvernului, cu alte cuvinte, un procuror al Republicii ar putea deveni judecător în timpul carierei sale și invers. Guvernul estimează că ideea principală este că procurorul trebuie să respecte la fel de bine atât interesele apărării cât și drepturile victimei, în măsura în care acesta reprezintă interesul public. Acesta amintește, de altfel, că procurorul colectează nu numai probe incriminatoare pentru acuzat, ci și probe dezincriminatoare. Prin urmare, guvernul susține că locul ocupat de procuror, la un nivel superior față de cel ocupat de apărare și de victimă dar depărtat de judecători are un sens simbolic.

24. Guvernul face referire la decizia *Töre împotriva Turciei* nr. 50744/99, 10 iunie 2004 și a concluzionat că părțile la procedură au drepturi egale și că practica contestată de reclamant nu aduce atingere dreptului la un proces echitabil.

25. Curtea amintește că a estimat, în decizii precedente, că circumstanța denunțată nu era suficientă pentru a contesta egalitatea de arme, în măsura în care, dacă aceasta dădea procurorului o poziție „fizică” privilegiată în sala de ședință, nu îl pune pe acuzat într-o situație de dezavantaj concret pentru apărarea intereselor sale [*Chalmont împotriva Franței* (dec.), nr. 72531/01, CEDO, 9 decembrie 2003; *Carballo și Pinero împotriva Portugaliei* (dec.), nr. 31237/09, 21 iunie 2011].

26. Aceasta consideră că circumstanțele speței nu prezintă nicio particularitate care să permită separarea de jurisprudența consacrată. Prin urmare, capătul de cerere este inadmisibil conform art. 35 § 3 și 4 din Convenție, datorită lipsei evidente de fundament.

2. Capătul de cerere privind lipsa asistenței unui avocat în timpul reținerii

27. Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 din convenție. Pe de altă parte, Curtea subliniază că acesta nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Este necesar așadar să fie declarat admisibil.

B. Cu privire la fond

28. Reclamantul susține că a solicitat asistența unui avocat în timp ce era reținut, fără a aduce explicații asupra faptului că semnase o declarație prin care refuza această asistență.

29. Guvernul contestă argumentul reclamantului. Referindu-se la fapte, acesta susține că din momentul când reclamantul a fost reținut a fost informat atât cu privire la acuzațiile formulate împotriva lui, cât și la drepturile sale. I s-a amintit că putea să fie asistat de un avocat ales de el sau numit din oficiu și putea să își informeze familia.

Guvernul explică că reclamantul a declarat că și-a înțeles drepturile și că nu dorește să fie asistat de un avocat. În cele din urmă, acesta precizează că în fața procurorului și apoi în fața Curții cu jurați și a Curții de Casație reclamantul a fost asistat de un avocat.

30. Curtea face referire la jurisprudența sa consacrată conform căreia dreptul enunțat la art. 6 pct. 3 c) constituie un element printre altele ale noțiunii de proces echitabil în materie penală conținută la pct. 1 (*Salduz împotriva Turciei* [MC], nr. 36391/02, § 50-54, CEDO 2008). În această privință, aceasta amintește că, pentru ca dreptul la un proces echitabil stabilit la art. 6 § 1 să rămână suficient de „concret și efectiv”, trebuie, ca regulă generală, ca accesul la un avocat să fie consimțit de la primul interogatoriu al unui suspect efectuat de poliție, cu excepția situației în care se demonstrează, în lumina circumstanțelor particulare ale speței, că există motive imperioase pentru a restrânge acest drept. Chiar atunci când motive imperioase pot justifica în mod excepțional refuzul accesului la un avocat, o astfel de restricție – oricare ar fi justificarea ei – nu trebuie să prejudicieze în mod nejustificat drepturile care decurg pentru acuzat din art. 6. În principiu sunt afectate iremediabil drepturile apărării atunci când declarații incriminatoare făcute la un interogatoriu efectuat de poliție, fără asistența posibilă a unui avocat, sunt utilizate ca temei pentru o condamnare (*Salduz*, menționat anterior, § 55).

31. Totuși, spre deosebire de cauza *Salduz*, Curtea notează că în prezenta cauză absența avocatului în timpul reținerii persoanei interesate nu era rezultatul unei aplicări pe o bază sistematică a dispozițiilor legale relevante. În speță, legislația relevantă, adică art. 144 din Codul de procedură penală garanta persoanei interesate dreptul de a solicita asistența unui avocat.

32. În această privință, Curtea amintește că nici litera, nici spiritul art. 6 din convenție nu împiedică o persoană să renunțe de bunăvoie, în mod expres sau tacit, la garanțiile unui proces echitabil [*Kwiatkowska împotriva Italiei* (dec.), nr. 52868/99, 30 noiembrie 2000, și *Ananyev împotriva Rusiei*, nr. 20292/04, pct. 38, 30 iulie 2009]. Totuși, pentru a fi efectivă în sensul convenției, renunțarea la dreptul de a lua parte la proces trebuie să fie stabilită în mod neechivoc și să fie susținută de un minim de garanții corespunzătoare gravității sale (*Salduz*, menționată anterior, pct. 59; *Yoldaş împotriva Turciei*, nr. 27503/04, pct. 51, 23 februarie 2010; *Trymbach împotriva Ucrainei*, nr. 44385/02, pct. 61, 12 ianuarie 2012).

33. În circumstanțele particulare ale prezentei cauze, Curtea notează că dreptul reclamantului de a fi asistat de un avocat i-a fost amintit în timpul reținerii sale. În această privință, poliția a întocmit un proces-verbal care menționa drepturile sale în timpul reținerii, în special acela de a fi asistat de un avocat (pct. 8 de mai sus). După citirea procesului-verbal, i-a fost predat un exemplar semnat de către reclamant. În plus, poliția a amintit, de asemenea, persoanei interesate că avea dreptul să solicite ca familia sa să fie informată.

34. Reclamantul a bifat totuși căsuța care indica că nu dorea să fie asistat de un avocat și a semnat formularul (pct. 9 de mai sus).

35. Curtea reține că reclamantul avea dreptul la asistența unui avocat în timpul reținerii sale și că, deși acest drept i-a fost amintit, a refuzat să fie asistat de un avocat. Prin urmare, renunțarea reclamantului la acest drept era neechivocă și susținută de minimum de garanții cerute (*Yoldaş*, menționată anterior, pct. 52). Curtea notează, în această privință, că reclamantul nu susține în niciun fel alegația sa conform căreia solicitase asistența unui avocat, nici nu explică de ce a semnat o declarație care atestă contrariul.

36. De altfel, trebuie să se constate că reclamantul a dat declarație în același sens, fără a contesta faptele care îi erau reproșate și nici conținutul declarațiilor sale în fața judecătorului și a Procurorului Republicii. Reclamantul într-adevăr s-a limitat la a contesta calificarea faptelor de către judecători, fără a repune în discuție versiunea sa asupra faptelor care a rămas identică de la începutul și până la finalizarea procedurii. Prin urmare, Curtea consideră că instanțele de fond au protejat cu scrupulozitate dreptul la apărare al reclamantului și că niciun element al procedurii nu permite să se suspecteze că renunțarea de către reclamant la asistența unui avocat în timpul reținerii sale nu era liberă sau rămânea echivocă (*Yoldaş*, menționată anterior, pct. 53).

37. În aceste condiții, în lumina elementelor pe care le deține și a observațiilor părților, o examinare globală a procedurii determină Curtea să concluzioneze că reclamantul nu a fost privat de un proces echitabil în sensul art. 6 § 1 coroborat cu § 3 c) din convenție.

38. Prin urmare, nu a fost încălcat art. 6 § 1 și 3 c) din convenție.

Pentru aceste motive, Curtea, în unanimitate,

1. *Declară* cererea admisibilă în ceea ce privește capătul de cerere întemeiat pe absența avocatului în timpul reținerii și inadmisibilă pentru celelalte capete de cerere;
2. *Hotărăște* că nu a fost încălcat art. 6 § 1 și § 3 c) din Convenție.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris, la 31 mai 2012, în temeiul art. 77 § 2 și § 3 din Regulament.

F. Elens-Passos
Grefier adjunt

Françoise Tulkens
Președinte